

Međuknjiževno pjesništvo Božidara Brezinščaka Bagole

Marković, Fran

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:692344>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-04**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti
Jezično – prevoditeljski smjer

MEĐUKNJIŽEVNO PJESNIŠTVO BOŽIDARA BREZINŠČAKA BAGOLE
MAGISTARSKI RAD
15 ect

Student: Fran Marković
Mentor: Prof. dr. sc. Zvonko Kovač

Student: Fran Marković
Mentor: prof. dr. sc. Zvonko Kovač
U Zagrebu,

Izjava o neplagiranju

Ja, Fran Marković, kandidat za magistra južne slavistike, izjavljujem da je ovaj magistarski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da niti jedan dio magistarskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz kojega necitiranog rada. Isto tako izjavljujem da nikoji dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

POTPIS

Sažetak diplomskog rada na hrvatskom jeziku

Diplomski rad naziva „Međuknjiževno pjesništvo Božidara Brezinščaka Bagole“ temelji se na zbirkama pjesama autora nastalim na tri različita jezika. Svaki od tri jezika služi određenoj funkciji što se tiče autorova stvaralaštva. Analiza zbirke pjesama počinje slovenskim jezikom, nastavlja se hrvatskim jezikom te završava stvaralaštvom nastalim na humskom govoru koji je ujedno i autorov zavičajni govor. Većina zbirke pjesama obrađenih u radu temeljena je na vjerskim i ljubavnim motivima. Do izražaja dolazi autorova tendencija zapisivanja događaja iz vlastitog života, što je kasnije koristio pri stvaralaštvu. Božidar Brezinščak Bagola slovi za veoma raznovrsnog književnika što će se i dokazati uz pomoć različitosti njegovih zbirki pjesama. Na temelju primjera njegovih pjesama pokušat će se, osim razlike koje nosi pojedini jezik, pojasniti razlike između njegovog duhovnog pjesništva i zavičajnog pjesništva. Jasno su predstavljeni najznačajniji motivi kojima se autor služi i njihova funkcija u pjesmama. Svaki dio predstavlja period Bagolinog života, a značajnost humskog dijela stvaralaštva jest i u svrsi očuvanja zavičajnoga govora. Putem zaključka se ujedno i procjenjuje u kojoj etapi je autor bio najuvjerljiviji. Rad sadrži pjesme na slovenskom i njihove prijevode na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: **Bagola, međuknjiževnost, pjesništvo, zavičajnost**

Sažetak diplomskog rada na engleskom jeziku

This thesis „Interliterary poetry of Božidar Brezinščak Bagola“ is based on poem collections created on three different languages by mentioned author. Analysis starts with poems created on Slovenian language, proceeds with poems on Croatian and ends with poems created on authors homeland dialect. Most of poem collections mentioned in thesis are based on spiritual and love motives. The authors tendency of recording personal life events comes to the expression, because he used them as inspiration in later years. Božidar Brezinščak Bagola has reputation as a versatile writer which will be shown through dissimilarity of his poem collections. Also, differences between his spiritual and homeland poetry will be explained through his poems. Most significant motives and their functions are clearly presented in poems. Each part in thesis represents a period of authors life. Authors creative work also has a preservation purpose of homeland dialect. Through conclusion is estimated in which stage was author most convincing. The thesis contains poems on both Slovenian language and Croatia language and their translation.

Key words: **Bagola, interliterary, poetry, dialect**

Sadržaj

1.	Uvod	7
2.	Počeci	8
3.	Nesuđeni svećenik, <i>slučajni gastarbajter</i> , načelnik, ravnatelj i knjižničar.....	9
4.	Uvod u pjesničko stvaralaštvo na slovenskom jeziku	10
4.1.	Općenite značajke slovenskog dijela stvaralaštva	11
4.2.	Samo osuda	11
4.3.	Kružim oko tuđih stopala	12
4.4.	Bijes i krik	14
4.5.	Dogodilo se na današnji dan	17
5.	Završno o slovenskom dijelu stvaralaštva	19
6.	Uvod u pjesničko stvaralaštvo na hrvatskom jeziku	20
6.1.	Općenite značajke hrvatskog dijela stvaralaštva	20
6.2.	Zapisi jednog bogoslova	21
6.3.	Završno o hrvatskom dijelu stvaralaštva	24
7.	Uvod u pjesničko stvaralaštvo na humskom narječju.....	24
7.1.	Općenite značajke humskog dijela stvaralaštva	25
7.2.	Između sumnje i predanja.....	26
7.3.	Oslarija	26
7.4.	Pod brajdami	28
7.5.	Humske popeifke	30
7.6.	Nisu bormeš dobri cajti	30
7.7.	Caute	32

8.	Završno o humskom dijelu stvaralaštva	34
9.	Zaključak.....	36
10.	Literatura.....	37

1. Uvod

Ovaj rad bazira se na pjesničkom aspektu stvaralačkog opusa Božidara Brezinščaka Bagole. Koncipiran je na način da se svaka faza Bagolinog stvaranja definira kroz neke od njegovih reprezentativnih zbirke pjesama. Počevši od ranih 1970- ih i zbirke pjesama poput *Bjeginac svete uspomene* pisane na hrvatskom jeziku do onih novijih, kao što su *Humske popeifke*, zbirke koja je pisana na kajkavskom govoru. Dakle, rad će povezati tri različita govora, odnosno jezika na kojima je Brezinščak stvarao svoje pjesme: slovenski i hrvatski jezik te humsko, odnosno kajkavsko narječje. Shodno tome, rad će biti podijeljen na tri poglavlja, odnosno tri jezika stvaralaštva.

Prvi dio rada bavit će se kratkim predstavljanjem i upoznavanjem s autorovim životnim djelom kroz poglavlja pod nazivom *Počeci i Nesuđeni svećenik, slučajni gastarbajter, načelnik, ravnatelj i knjižničar*. Potom slijedi dio opusa u koji spada stvaralaštvo na slovenskom govoru. Na temelju nekolicine pjesama iz zbirke pjesama *Samoobsodba* analizirat će se autorovo stvaranje na njemu bliskom slovenskom jeziku. Prvi dio sadrži poglavlje pod nazivom *Uvod u pjesničko stvaralaštvo na slovenskom jeziku* koje služi kao uvertira u daljnju raščlambu dijela opusa nastalog na slovenskom jeziku. *Općenite značajke slovenskog dijela stvaralaštva* naslov je sljedećeg poglavlja, u kojem su iznesene neke od važnijih značajki ove faze autorovog stvaralaštva. Slijedi poglavlje naslovljeno *Samoobsodba* koje sadrži analize pjesama iz spomenute zbirke. Prvi dio završava poglavljem *Završno o slovenskom dijelu stvaralaštva* kojim se zaokružuje slovenski dio stvaralaštva.

Drugi dio rada bavit će se stvaranjem na hrvatskom jeziku. Kao reprezentativna zbirka ovog dijela opusa poslužiti će zbirka *Zapisi jednog bogoslova*, koja doduše, nije zbirka poezije, već zbirka lirske proze. Shodno prvom dijelu rada, i drugi dio se sastoji od *Uvoda u pjesničko stvaralaštvo na hrvatskom jeziku, Općenitih značajki hrvatskog dijela stvaralaštva* analize samoga djela, odnosno analize zbirke *Zapisa jednog bogoslova* te zaključka pod naslovom *Završno o hrvatskom dijelu stvaralaštva*.

Treći, završni dio rada, imat će temelj na pjesmama nastalim na humskom govoru te služi kao svojevrsni zaokret u autorovom opusu. Završni dio funkcionira kao pjesnikov povratak zavičaju, odnosno humskom dijalektu kao izvornom jeziku. U tu svrhu koristit će se analiza odabranih pjesama napisanih na humskom dijalektu iz zbirke *Između sumnje i predanja* i analiza zbirke pjesama *Humske popeifke*. Zbirka *Humske popeifke* napisana je također na zavičajnom dijalektu, humskom govoru. I ovaj dio podijeljen je na ista poglavlja

kao i dosadašnji rad, a to su *Uvod u stvaralaštvo na humskom narječju*, *Općenite značajke humskog dijela stvaralaštva*, analize pjesama iz zbirke *Između sumnje i predanja* i iz zbirke *Humske popeifke*. Kao zaključak ovog dijela stvaralaštva služi poglavlje naziva *Završno o humskom dijelu stvaralaštva* kojim se zaokružuje analiza tog dijela stvaralaštva.

2. Počeci

Glavna stavka kojom se bavi ovaj diplomski rad jest međuknjiževnost pjesničkog dijela stvaralaštva Božidara Brezinščaka Bagole. Božidar Brezinščak Bagola rođen je 9. studenoga 1947. godine u Vrbišnici, malom mjestu u sastavu općine Hum na Sutli. Pisanjem pjesama, ali i pripovijetki počeo se baviti vrlo rano, već kao srednjoškolac, dok je pohađao srednju vjersku školu na Svetom Duhu u Zagrebu. Nakon srednje vjerske škole upisuje studij teologije u Ljubljani koji je nastavio u Eichstattu i Münchenu te na kraju završio u Zagrebu 1974. godine na Bogoslovnom fakultetu.

Večernji list 1973. objavljuje njegovu pripovijetku *Žrtva unatoč svemu* koja tematizira homoseksualnost u crkvenim ustanovama te mu radi toga biva uskraćeno ređenje. Zbog neuspjelog ređenja odlazi raditi u Njemačku te ondje upisuje studij filozofije kojeg završava u Beogradu 1978. godine. Potom se vraća u rodni kraj gdje se zaposlio kao prevoditelj s njemačkoga jezika.

Bagolin krug stvaralaštva veoma je raznovrstan, kako u kontekstu tematike, tako i u pogledu književnih vrsta. U njegovom opusu naći će se romani, zbirke pjesama, pripovijetke, prijevodi, putopisi i eseji. Ono što ga dodatno čini specifičnim njegova je multikulturalnost. Naime, Bagola je odrastao u Humu na Sutli, mjestu koje se nalazi uz samu granicu sa Slovenijom. Odrastanje na takvom geografskom položaju mu je omogućilo da istodobno bude okružen svojim materinim jezikom i slovenskim jezikom te da na taj način upoznaje svoju bilingvalnost, koja će se razvijati u vrijeme njegova školovanja u Ljubljani. Njegovo stvaralaštvo nije ograničeno samo na ta dva jezika, već je stvarao i na kajkavskom narječju. Također, prevodi sa slovenskog i njemačkog jezika. U dva navrata bio je načelnik općine Hum na Sutli, direktor sektora u tvornici *Straža* i obavljao je dužnost ravnatelja *Humskog kulturnog središta*.

3. Nesuđeni svećenik, *slučajni gastarbajter*, načelnik, ravnatelj i knjižničar

Za životni put Božidara Brezinščaka Bagole moglo bi se reći da nije baš uobičajen, u najboljem smislu te riječi. Od Huma na Sutli do Münchena, od Beograda do Ljubljane. Književnik, bogoslov, student teologije i filozofije, *gastarbajter*¹, prevoditelj, načelnik i još mnogo toga.

Nakon završetka osnovne škole u Druškovcu, upisao je franjevačku gimnaziju na Svetom Duhu u Zagrebu. Po završetku gimnazije odlazi u Skopje služiti vojni rok. Budući da ondašnji režim nije priznavao crkvenu gimnaziju, Bagola je morao odslužiti puni vojni rok u trajanju od 18 mjeseci. U Makedoniji je pisao političke članke i u njima žestoko kritizirao Savez komunista što mu donosi nove probleme i zbog čega dobar dio vojnog roka provodi radeći u skladištu. Nakon završenog vojnog roka, započeo je studij teologije u Ljubljani. Tijekom studija sve više vremena počeo je provoditi baveći se čitanjem književnosti i pisanjem pjesama. Studij ipak nastavlja u Njemačkoj te završava u Zagrebu 1974. godine, ali kao vanjski polaznik. Još za dana provedenih kao student, u vrijeme hrvatskog proljeća, dobio je drugu nagradu za pjesništvo Fonda Antun Branko Šimić.

Svećeničko ređenje mu je uskraćeno nakon što je jedna od njegovih pripovijetki (*Žrtva unatoč svemu*) objavljena u *Večernjem listu*. „Razlog njegova neuspjelog ređenja leži u temi same pripovijetke, koja govori o homoseksualnoj ljubavi, što je bilo nespojivo shvaćanjima nadležnog biskupa, pa je njegovo isključenje s bogoslovnog fakulteta bilo neminovno“ (Martinov, 2017: 32).

Iako s diplomom u ruci, jedini izlaz mu je bio otići raditi u Njemačku. Odlazi u München gdje radi kao *gastarbajter*, pomoćni radnik na *baušteli* i istovremeno pohađa studij filozofije na Sveučilištu Ludwigs- Maximilian. Kako sam kaže, tri mjeseca radio je na *bauštelama*, a tri mjeseca slušao predavanja (Brezinščak, 2002: 171). Pokušavao se prebaciti na studij filozofije u Zagreb, ali iznova nailazi na probleme s režimom. Budući da se crkvena gimnazija i Teološki fakultet službeno nisu priznavali, Bagola nije posjedovao srednju

¹ Prema HJP – u: onaj koji je na privremenu radu u stranoj zemlji

naobrazbu te nije mogao upisati fakultet. Na sreću, ima priliku otići i odlazi u Beograd gdje nastavlja studiranje. U glavnom gradu Srbije ostaje do 1978. kada završava studij te se konačno vraća u vlastiti zavičaj.

Po povratku u rodni kraj zapošljava se u tvornici stakla *Straža* gdje vrši funkciju prevoditelja, urednika tvorničkih novina *Straža danas* i kadrovskog direktora.

Zalagao se za ponovno uspostavljanje općine Hum na Sutli te je od 1993. postao i prvim načelnikom novoosnovane općine.

Kao načelnik općine Hum na Sutli proveo je čak tri mandata, radio kao ravnatelj Humskoga kulturnog središta i u humskoj knjižnici radio kao knjižničar do 2012. godine, odnosno do mirovine.

4. Uvod u pjesničko stvaralaštvo na slovenskom jeziku

Dio opusa koji spada pod stvaralaštvo na slovenskom jeziku po mnogočemu se razlikuje od dijela koji je nastao na Bagolinom materinjem dijalektu. Brojčano daleko najmanji dio opusa sastoji se od zbirke pjesama *Samoobsodba* nastale 1974. godine i proznog djela *Moje slovenske izkušnje* nastalog 2003. godine.

Općina Hum na Sutli proteže se duž rijeke Sutle, koja predstavlja prirodnu granicu između Republike Hrvatske i Republike Slovenije. Neposredna blizina Slovenije, točnije Štajerske regije te neposredna prisutnost slovenskog jezika odmalena je utjecalo na Brezinščaka Bagolu. Specifičan je i kajkavski dijalekt u hrvatskim mjestima koja graniče sa Slovenijom. On postaje svojevrsna mješavina dvaju jezika, stoga ne čudi da Bagola uspijeva već vrlo rano stvarati i na slovenskom jeziku jer su sva tri govora s kojima se susreće usko povezana. „Tu Bagolinu ranu dvojezičnost u pisanju Zagoričnik označava kao *kvalitativno stupnjevanje*“ (Kovač 2017: 17).

Valja spomenuti kako autor i prevodi sa slovenskog jezika. Prevodi poeziju, prozu i stručnu literaturu. Također se bavi prevodjenjem s njemačkog jezika i esperanta te drži sate učenja esperanta.

Kao reprezentativna zbirka pjesama izabrana je zbirka *Samoobsodba* (u prijevodu *Samo osuda*).

4.1. Općenite značajke slovenskog dijela stvaralaštva

Zbirka pjesama *Samoobsodba* nema doticajnih točaka, bar ne mnogo, s autorovim radom u humskom djelu stvaralaštva. Radi se o vrlo različitom pristupu, različitim motivima i mnogo drugačijem kontekstu vremena u kojem je stvarano. Također, radi se o pjesmama koje su većinom nastale za vrijeme autorovog boravka u Sloveniji. Iako bi se moglo reći da su humski govor i slovenski jezik usko povezani, bar u istoj mjeri kao i humski i hrvatski govor, mnogo se više poveznica može naći u djelima nastalim na hrvatskom i slovenskom jeziku, u kontekstu djela kojima se ovaj rad bavi. Jedan od razloga tomu su slična tematika kojom se autor bavio u oba jezika i vrijeme stvaralaštva.

Kontekst vremena u kojem je nastala zbirka može otkriti brojne odgovore na pitanja vezana uz samu zbirku. Poveže li se činjenica da je zbirka nastala samo godinu dana nakon Bagolina neuspjelog ređenja s onime što zbirka predstavlja, na prvi pogled bi se moglo reći kako je upravo to njegovo razočaranje okidač za sastavljanjem pjesama za zbirku *Samoobsodba*. U tom slučaju potpuno je jasno da autor ima kvalitetan izvor inspiracije za stvaranje pjesama. Na prvi pogled moglo bi se reći kako vlastiti život nije uvijek savršena podloga za pisanje zbirke pjesama, ali u kontekstu Bagolina života i tema njegovih pjesama, njegov život jest prigodna podloga.

„Bagola nije od onih literata koji će svoje protagoniste pronalaziti isključivo u fikcionalnim sferama. On naprosto ne može pisati o nečemu što i sam nije iskustveno proživio transponirajući to u novu književnu stvarnost“ (Horvatić–Gmaz 2017: 9).

Izrazito melankoličan, uz mnoštvo „unutarnjih dijaloga“, nihilističkog karaktera, Bagola iznosi sve svoje borbe, unutarnje i vanjske, kako bi pokušao naći način za izlazak iz boli u kojoj se našao, a koja je u velikoj mjeri prouzrokovana ređenjem.

Opisujući zbirku *Samoobsodba*, Bagola će sam reći kako se nalazi u „ponovnom promišljanju prijeđenog puta i u ponovnom traganju za samim sobom“ (Bagola 1983: 78).

4.2. Samo osuda

Samoobsodba je jedna od dvije zbirke pjesama koje je autor napisao na slovenskom jeziku. Izašla je 1974. godine u ediciji Pota mladih izdavačke kuće Mladinska knjiga, pod uredništvom Janeza Mušiča. Zbirka se sastoji od pjesama koje su većinom napisane i potom objavljene u raznim časopisima, a tek naknadno spojene u cjelinu i objavljene pod nazivom

Samoobsodba. „Edvard Kocbek napisao je Pogovor toj pjesničkoj zbirci u kojoj vrlo povoljno ocjenjuje Bagolinu poetiku. Tako kaže: „Pjesnik Božidar Bagola posreduje nam u zbirci *Samoobsodba* svoje iskustvo u međuljudskom svijetu kakav mu je zadan i na određen način ograničen. Odnos prema drugom čovjeku u tom svijetu zadan mu je preko posebnih simbola na ovim prostorima. Međutim, budući da je taj određeni prostor dio cjelovitog rascijepljenog ljudskog prostora, on svoje muke doživljava u dvostrukoj mjeri. (...) Njegove su pjesme zato izraz velike duhovne tjeskobe i muke, odsutnosti ufanja, vjere i ljubavi.“ “ (Kovačić Peršin 2017: 25).

Zbirka se sastoji od četiri ciklusa: *Spomin na ljubezen*, *Greh nedoložnosti*, *Noćni psalmi* i *Romarji plehkega slovesa*. U velikoj većini pjesme osnažuje slobodan stih koji nije ograničen rimom. Motivi su snažni i mračni, i kao takvi imaju funkciju naglašavanja autorova unutarnjeg nemira, borbe, apsurdna i traganja za boljim sutra. Bagola želi zorno prikazati beznađe u kojem se nalazi, propitkuje vlastitu egzistenciju i međuljudske odnose.

Autorove pjesme u zbirci djeluju vrlo osobne, privatne. Glavni razlog tome je Bagolina tendencija da vodi zapise o događajima iz svoga života. Iz tog razloga njegove pjesme djeluju podosta autobiografski, što i djelomice jesu.

4.3. Kružim oko tuđih stopala

Jedna od reprezentativnih pjesama ove zbirke je *Obkrožam tuja stopala* u kojoj autor maksimalno naglašava težinu svojih stihova. Pjesma se sastoji od četiri strofe nejednake duljine, pisana je slobodnih stihom, bez rime. Pjesma ne sadrži interpunkcije, čime autor veći značaj stavlja na sadržaj, a ne na formu. U stihu za stihom, autor niže samo teške, mukotrpne motive. U prvoj strofi osjete se snažni motivi: *u tjeskobi slova*, *u starosti ništavila*, *s jedinom utjehom grijeha*. Ovim stihovima Bagola opisuje stanje u kojem se nalazi, opisuje svoj pristup svijetu. Izrazito melankoličan pristup, bez nadanja, ostaje sam u praznini svojih misli.

Obkrožam tuja stopala

Kružim oko tuđih stopala²

v tesnobnosti črk

u tjeskobnosti slova

v osivelosti ničā

u sivilu ništavila

z edino tolažbo greha

s jedinom utjehom grijeha

kdo razbija ob moju glavu

tko razbija o moju glavu

uzvišenost svoje norosti

uzvišenost svoje gluposti

ponižnost svoje ošabnosti

poniznost svoje oholosti

grobost svoje zvestobe

okrutnost svoje vjernosti

svet ni čudež igrivosti

svijet nije čudo zaigranosti

svet je lažnivost jezljivosti

svijet je lažljivost jezivosti

gorečni zvijačneži

gorljivi spletkaroši

ne vlecite me u svoje vrtove

ne vucite me u svoje vrtove

prebolel sem vse dišave

prebolio sam sve miomirise

U daljnjim stihovima pjesnički glas pokušava krenuti naprijed, pomaknuti se s mjesta. Umjesto odgovora, postavlja si pitanja. Propitkuje sebe, i tko, ili što ga je stjeralo u ovakvo stanje u kojem se nalazi. Kroz njegove misli prolaze mnoga pitanja. Pita se tko puni njegovu glavu *uzvišenosti svoje ludosti, poniznošću svoje oholosti* i *okrutnosti svoje vjernosti*. Ovdje se autor koristi klimaksom, postepeno niže pitanja od intenzitetski najslabijeg do najjačeg. I nije slučajno što je motiv *okrutnost vjernosti* sam vrhunac s obzirom da je preispitivanje i pronalaženje vjere jedan od glavnih motiva koji okupiraju samog autora. Upotrebom blage asonancije u drugoj strofi autor naglašava svoje emocionalno stanje. U održavanju ritma mu pomaže ponavljanje zamjenice „*svoje*“. Pita se zašto se to sve lomi na njemu, zašto sve to mora baš on trpjeti i zašto se sa svime time on mora boriti.

U predzadnjoj strofi subjekt pjesme dolazi do istine, do svojevrsnog pomirenja, shvaćanja. Strofa vrši funkciju određenog smiraja. Anaforom naglašava težinu stihova koji slijede, tu spoznaju kakav je svijet postao. Razumije da *svijet nije čudo zaigranosti već lažljivost jezivosti*. Pod time prikazuje svijet kakav je, ogolio ga je do njegove srži. Postavio je

²Prijevod pjesme preuzet iz zbirke *Između sumnje i predanja*.

kontrast, kontrast između istine i laži. Onog pozitivnog i onog negativnog. Svijet za njega nije nevin poput zaigranosti djeteta, naprotiv, svijet je lažan i nerazuman za njegove misli. On je odbio svijet oko sebe isto kako je i svijet njega ostavio.

Neupitna je Bagolina povezanost sa slovenskim pjesnicima postmodernizma Edvardom Kocbekom i Venom Tauferom. Za stvaralaštvo Edvarda Kocbeka usko se veže pojam *pjesnička igra*³. To je ono što povezuje Bagolu s Kocbekom, odnosno ono čime se Bagola koristi. U pjesničkoj igri zbiva se cjelovita slika svijeta, slika svijeta koji je postao *lažljivost jeze*, cjelovita priča o čovjeku koji je *prebolio sve miomirise* (Poniž 1988: 83). S druge strane, očigledan je utjecaj koji je Venko Taufer ostavio na autora. Glavni motiv koji se nalaze kao veza između dva autora jest poezija o pitanju smisla života. Prema vječnom pitanju, koje ne poznaje nikakve granice, oba su se autora postavila na sličan način- putem beznađa, smrti i krvi. Oboje u svojim pjesmama tematiziraju slobodu. Doduše, Taufer je više poslijeratni pjesnik, dok Brezinščak svoju slobodu pomiče između motiva ljubavi i vjere.

U posljednjoj strofi dolazi do konačnog odgovora, do katarze, do potpunog pročišćenja, oslobođenja i shvaćanja. Odlučno se bori protiv svoje sudbine. Odbija poći za *gorućim spletkarošima* koji ga vuku, on ne želi biti jedan od njih. *Prebolio je sve miomirise*, kako kaže. Našao je konačni smisao. U potpunosti se oslobodio. Nakon što je shvatio da ga nitko ne razumije i da će ga svijet kojim je okružen samo pokušati povući prema dolje, sad mora nastaviti sam, u silnom vrtlogu svojih misli.

Bagola uspijeva u svoje četiri strofe prikazati cijelu jednu logički povezanu priču. Progresivno opisuje svoje misli, cijela pjesma ima svoj niz. Svaka strofa ima svoj stupanj. Prvi stupanj njegovog puta je aktualno stanje u kojem se nalazi. Potom dolazi unutarnje propitkivanje koje služi kao prvi korak prema cilju. U trećem stupnju nastupa smiraj, shvaćanje jedine istine koja mu služi kao temelj za zadnji stupanj. Jedino na temelju te istine može učiniti prvi pravi korak ka potpunom oslobođenju.

4.4. Bijes i krik

Pjesma *Bijes i Krik* pomalo se razlikuje od prethodno analizirane pjesme, ali zadržava neke određene smjernice. Autor se i dalje drži forme. Ne koristi se rimom, stihovi su slobodni

³ Pjesnička igra (poetička igrivost) je sintagma često vezana uz stvaralaštvo Edvarda Kocbeka, također znana kao stvaralačka igra

te opet nema interpunkcija. Pjesma sadrži tri strofe, svaka drugačije duljine. Dakle, nema čvrstog rasporeda.

Bes in krik

Bijes i krik⁴

ni od ljudi zdravilno vpitje

ljudska vika nije ljekovita

živali se ne posmehujejo

životinje se ne podsmjehuju

boga so pribili na drevo

boga su pribili na drvo

večerno izginjanje senc

večernji nestanak sjena

edino božanska halja je celotna

jedino božanska haljina je cjelokupna

šum preluknjanih stopinj

buka probušenih stupova

brez posledic smo

bez posljedica smo

ne brez hudobij

ne bez zla

Autor se u pjesmi bazira na iskonskim motivima počevši od samog naslova. „Bijes“ i „krik“ kao dva motiva koja predstavljaju ljudsku prirodu, ljudski nagon. Radi se o pojmovima koji su urođeni, nisu stečeni, i kao takvi predstavljaju sve ono iskonsko u čovjeku. Međusobno su srodni, utječu jedan na drugoga. Krik može biti fizički, fonološki izraz bijesa. Naslov povlači i paralelu s romanom Williama Faulknera, „Bijes i krik“⁵. Nekolicina je poveznica između navedenog romana i Bagolinog pjesničkog stvaralaštva. Tok svijesti⁶ opisuje se kao tehnika zapisivanja misli, razmišljanja i osjećaja likova. Bagola je poznat po tendenciji da zapisuje osobne događaje, ali isto tako u sklopu njih i svoje misli, osjećaje, dojmove, zamisli, razmišljanja. Ukratko, ono što čini njegovu unutrašnjost. Nadalje, unutrašnjost čovjeka je cjelina kojom se autor bavi u svojoj zbirci. Ispituje ljudsku vrijednost, vodi unutarnje borbe te traži smisao života. Pojam vremena je veoma subjektivan u romanima toka svijesti kao što je kod Bagole često namjera da pokušava „sakriti“ vrijeme, što vrijeme čini subjektivnim u očima publike. Jedna od karakteristika spomenutih romana je i pripovijedanje u 1. licu jednine, baš kao što je i Bagola često lirski subjekt svojih pjesama. Ideja romana „Bijes i krik“

⁴ Pjesmu preveo: Fran Marković

⁵ *Bijes i krik* naslov je romana Williama Faulknera koji slovi za jednog od najizraženijih pisaca romana toka svijesti.

⁶ Tok ili struja svijesti označava prikaz unutarnjeg stanja lika- njegove misli, osjećaje, ideje koje u njemu struje. Bazira se na unutarnjem životu, ne na vanjskim zbivanjima.

bliska je ideji Bagoline pjesme „Krik i bijes“, oba djela teže prikazivanju raspadanja svijeta, svaki na svoj način.

Raspadanje svijeta Bagola gleda kroz prizmu vjere. U smislu vjere, ne postoji jači motiv za prikaz raspadanja svijeta od razapetog Isusa Krista, onoga koji se žrtvovao za naše grijeh. U stihu *boga su pribili na drvo* Bagola se ujedno pokušava udaljiti te ograditi od tog čina. Zanimljivo je što se u kasnijim stihovima i on „priključuje“ te su stihovi ipak napisani u prvom licu množine. Čini jasnu distinkciju između „nas“ i „njih“, „mi“ i „oni“. Oni su pribili Boga, oni su krivi, ali mi snosimo posljedice, odnosno, mi ne snosimo posljedice, već posjedujemo zlo. Kako bi stavio dodatan naglasak na ideju koju želi prenijeti, autor se koristio hiperbolom. Čin Isusove smrti dovoljno bi bilo spomenuti razapinjanjem. Umjesto toga, autor se koristi sintagmom „pribiti na drvo“ što stihu daje suroviju notu, ali i snažnije opisuje samog čovjeka i ljudske postupke.

Ono što čini razliku, u odnosu na druge pjesme iz zbirke analizirane u ovome radu, jest to što već prva strofa, odnosno prvi stihovi, ne sadržavaju jake i mračne motive kao što je to bio slučaj u drugim pjesmama. Ovdje se autor odlučio krenuti blažom varijantom motiva, ali ne nužno i blažim smislom. Ljudi nisu lijek za ovu zemlju, oni su opasnost, prijetnja. Personifikacijom u stihu *životinje se ne podsmjehuju* autor spomen o životinjama čini ekspresivnijim. Daje im dodatnu važnost za potrebe ove pjesme. Naglašava kako su životinje također iskonska bića, ali inferiorna u odnosu na ljude. Strahuju od ljudi. Snažne motive koje nije koristio u prvim stihovima nadomjestio je već u narednoj strofi, pomalo iznenađujuće snažnim motivom. Spomenuta biblijska simbolika nosi snažnu poruku i služi kao prekretnica pjesme. Ljudska vrsta predstavlja prijetnju i opasnost u tolikoj mjeri da autor naglašava kako su bili u stanju razapeti i ubiti vlastitog Boga.

Potom slijedi već viđeni uzorak autorovih pjesama, odnosno pokušaj smirivanja nakon vrhunca pjesme, svojevrсни prijelaz. Blažim motivima nego dosad najavljuje završetak. Nastavlja se koristiti hiperbolama (večernji nestanak sjena, jedino božanska haljina je cjelokupna). Tim stihovima nagovještuje noć što simbolizira kraj. Jedino što ostaje bezgrešno, netaknuto i čisto pa i čitavo, jest božanska haljina, odnosno sam Bog. Jedino je on istinski nedodirljiv koliko god ga puta čovječanstvo izdalo. Slušnom slikom (buka probušenih stupova) nastavlja stavljati krivnju na cjelokupno čovječanstvo. Slušni motiv buke simbolizira podsjećanje na krivnju koja nikad neće stvarno prestati. Motiv križa te Isusa na križu zauvijek će podsjećati na to da smo Boga razapeli mi.

U konačnici, autor dolazi do pomirenja sa sudbinom koja je snašla čovječanstvo. Ne snosimo konkretne ili individualne posljedice, ali u cjelini nosimo zlo. Kontrast ta dva pojma

govori nam o težini koju autor daje zlu. Posljedice su zanemarive u odnosu na samo zlo. Pojam zla jedan je od iskonskih pojmova i usko je vezan uz ljudsku prirodu naročito u biblijskom smislu.

Autor Bagola se u pjesmi *Bijes i krik* okrenuo malo drugačijem pristupu, ali i dalje u središte stavlja čovjeka i smisao ljudskog života. Korištenjem određenih iskonskih i kršćanskih motiva stavio je željenu težinu na stihove koji započinju od naslova. U ovoj pjesmi autor nije koristio morbidne i mračne motive kao u prethodnoj, ali njihova je težina neupitna. Autor se vraća u prošlost kako bi objasnio sadašnjost. U prvi plan stavlja čovječanstvo i njegove grijehе.

4.5. Dogodilo se na današnji dan

Zbirka završava ciklusom *Romarji plehkega srca*, pjesmom *Zgodilo se je na današnji dan* koja se ipak malo razlikuje od prethodne, surovija je te morbidnija. I u ovoj se pjesmi može naslutiti kako je autor inspiraciju izvlačio iz nekog osobnog doživljaja, osobnog iskustva. Pjesma je pisana slobodnih stihom, bez rime. Sastoji se od tri strofe nejednakih duljina.

Zgodilo se je na današnji dan

*pobožno mater so mi ubili
očeta obesili ob cesti
desetletja zaudarjajo ob mrhovinarjih*

zapeljiva nezmožnost prebujenja

*na vsak način sem želel sanjati
svetega elija v žareči kočiji
medtem so zginila obdobja
svet se ni več premikal*

Dogodilo se na današnji dan⁷

*pobožnu mater mi ubiše
oca objesiše uz cestu
desetljeća zaudaraju po strvinama*

zavodljiva nemoć buđenja

*htio sam na svaki način sanjati
svetog iliju u užarenoj kočiji
u međuvremenu su nestala razdoblja
zemlja se ne vrti oko svoje osi*

⁷ Prijevod pjesme preuzet iz zbirke *Između sumnje i predanja*.

Pjesma se može podijeliti na tri dijela na način da svaka strofa predstavlja određeni dio. U prvom pjesnik opisuje traumu, strašnu smrt roditelja u *desetljećima koja zaudaraju po strvinama*. Ova personifikacija predstavlja tamno doba, svijetla budućnost za njega jednostavno ne postoji.

Središnji dio razdvaja početak i kraj jednim jedinim stihom: *zavodljiva nemoć buđenja*. Jasna je kontradikcija u toj nemogućnosti buđenja ili preporoda koja je s jedne strane toliko zavodljiva, dok s druge zvuči veoma strašno i morbidno. Ovom jednostavnom antitezom postigao je autor da ovaj prijelomni stih dobije na željenoj težini. Što točno autor želi precizirati ovim stihom ostaje moguća dvojba. Djeluje kao da i sam priželjkuje tu nemogućnost, što može simbolizirati i želju za smrću, ali i njegovu nemogućnost da se zaredi, što je ipak možda prihvatljivija opcija. Poznajući autorovu tendenciju da vodi dnevnik vlastitih životnih događaja, može se naslutiti da se referira na neuspjelo ređenje. Uspije li se ne probuditi dolazi do mogućnosti da zauvijek ostane slobodan, u spokoju.

Potvrda slijedi i u narednim stihovima. Svom snagom je htio *sanjati sv. Iliju u kočiji, u međuvremenu su nestala razdoblja i zemlja se ne vrti oko svoje osi*. Eufemizmima želi publici prenijeti mir i spokoj koji osjeća te ublažiti atmosferu pjesme prije njenog završetka. Tako pjesma gradacijom prilazi svom smiraju. Zadnja strofa potvrđuje njegovu želju za smrću, koja će mu donijeti toliko željeni mir. Za njega ionako više ništa nema smisla niti nade. Autor je u ovu izrazito mračnu pjesmu očito prenio svoje najdublje osjećaje, bavio se pitanjem same egzistencije, za njega je svijet jednostavno stao, on nema povjerenja u ljude. Što bolje najavljuje duh postmoderne, pa i našega doba, premda još uvijek u liku modernoga izraza, od te zadnje strofe (Kovač 2017: 19).

Ovdje se povlači paralela s prethodno analiziranom pjesmom *Obkrožam tuja stopala* u smislu pjesnikovog konačnog shvaćanja, njegovog dolaska do pomirenja. Pomirenja sa samim sobom, ali i svijetom oko sebe.

5. Završno o slovenskom dijelu stvaralaštva

Na temelju analiziranih pjesama iz zbirke *Samoobsobda* može se reći kako je Bagola postavio temelj za svoje pjesme na duhovnoj osnovi koja čini vrlo bitan dio njegova života. I sam Bagola je kazao: „I kako li je čudesno to pisanje! Sve moje pjesme, proza, članci samo su više ili manje posrećeni djelićci jedinstvene pjesme života koju Bog piše sa mnom kao ponekad prilično ovozemaljski tupom i nezahvalnom olovkom“ (Kovačić Peršin 2017: 29).

Pjesme ovog dijela stvaralaštva označene su slobodnim stihovima i nedostatkom rime. Njegovi stihovi okruženi su tamnim motivima, pune boli i muke. Karakterizira ih manjak nade i vjere, a pune su duhovnih borbi i muka. Na temelju analiziranih pjesama uvida se određeni uzorak. Pjesme većinski započinju snažnim, čvrstim motivima. Potom dolazi do raznovrsnih kulminacija, nakon kojih slijedi autorova tendencija da tišim tonovima i mirnijim, slabijim motivima završava pjesme. Pjesnik si kroz pjesme postavlja mnoga pitanja ne bi li došao do bilo kakvog smislenog odgovora kojim bi mogao olakšati svoju dušu, riješiti se tereta koji ga je snašao. Propitkuje se zašto se našao u takvoj bezizlaznoj situaciji i hoće li ikada doći kraj njegovim mukama. Ukratko, traži smisao života.

Izrazito melankolična, tmurna i tjeskobna je zbirka pjesama *Samoobsodba*. No, ni autorov život tog doba vjerojatno nije bio mnogo bolji. Neuspjelo ređenje je ostavilo traga na njemu kao osobi, ali mu je ponudilo i jedinstvenu priliku da iz situacije u kojoj se našao crpi inspiraciju i prenese svoje muke u svoje stihove.

Stvaralaštvo na slovenskom jeziku u suštini je pjesnikovo sazrijevanje. Sazrijevanje koje je okruženo boli, mukotrpnim borbama i preispitivanjem vjere. On konačno shvaća kako svijet oko njega nije nevin, život nije dječja igra, već je puno mračniji i teži za shvatiti. I događaji u osobnom životu su morali utjecati na njegovo saznanje istine i kako nije uvijek sve onako kako se čini. Zato lirski subjekt Bagoline pjesme dolazi do tema poput apsurdna življenja, mračne budućnosti i nesretne prošlosti. Za njegovo sazrijevanje bilo je potrebno tematizirati ovakve motive kako bi mogao doći do istine i konačno krenuti dalje.

Veliki utjecaj na stvaralaštvo, a i život Božidara Brezinščaka imao je Edvard Kocbek, slovenski pjesnik te jedan od najpoznatijih europskih kršćanskih pjesnika. Štoviše, na temelju njegovih pozitivnih recenzija i recenzija Vene Taufera, *Samoobsodba* je ugledala svijetlo dana (Brezinščak, 2007). Veno Taufer je također nosio veliku ulogu u razvoju književnog puta mladoga Brezinščaka. Naime, Taufer mu je pomagao u smislu uredničkog

upozoravanja, kako sam Bagola to naziva. Očigledno je i da je autor bio dobro upoznat s poezijom Vene Taufera.

Samoobsodba se nalazi među prvim zbirkama pjesama koje je Bagola napisao, ali je i prva zbirka napisana na slovenskom jeziku. Ona je dokaz, kako za publiku, tako i za njega samog, da može pisati i da može pisati na slovenskom jeziku. U tom smislu, zbirka mu je pomogla da nađe svoje mjesto u suvremenoj književnosti koja nije njegova po rođenju, ali ju je u potpunosti prigrlio i svladao.

6. Uvod u pjesničko stvaralaštvo na hrvatskom jeziku

Bagolino pjesničko stvaralaštvo na hrvatskome jeziku čini najveći dio njegova opusa. U jedne od poznatijih, ali i važnijih zbirki pjesama nastalih na hrvatskom jeziku spadaju: *Bjegunac svete uspomene* (1971.), *U ime pračovjeka* (1983.), *Sva hladnija svanuća* (1984.), *Moja duša s tobom* (2012.). Uz navedene zbirke, autor je napisao i mnogobrojne romane i pripovijetke vrijedne spomena poput: *Traganje za samim sobom* (1980.), *Razdruživanje* (1992.), *S one strane Dunava* (2002.), *Nadgrobna svijetlost* (2006.).

Za potrebe ovog diplomskog rada najvažnija je zbirka *Zapisi jednog bogoslova*, izdana 1994. godine u Zagrebu. Objavljena je devedesetih godina prošloga stoljeća, ali ona je ustvari svojevrsna prerada romana *Traganje za samim sobom* iz 1980. godine. Naime, zbog svoje izrazito vjerske tematike, autor je smatrao kako zbirka može biti zanimljiva s obzirom na kontekst tadašnjeg vremena te je koristeći fragmente iz spomenutog romana stvorio zbirku *Zapisi jednog bogoslova*. Zbirka služi kao prva naznaka da se Bagola pomalo ostavlja poezije i da se sve više razvija prema prozaizaciji s obzirom da su *Zapisi jednog bogoslova* zbirka lirske proze.

6.1. Općenite značajke hrvatskog dijela stvaralaštva

Na temelju reprezentativne zbirke *Zapisi jednog bogoslova* uočavaju se već zreli uzorci autorova stila pisanja. Još jednom mu u pronalasku inspiracije služe njegovi zapisi o događajima iz osobnog života. Zbirka je zasnovana na duhovnim motivima, ali i velikim dijelom vođena njegovim neuspjehom u kontekstu ređenja te dvojabama u kojima se autor našao.

Autor vodi mnoge unutarnje borbe poput odabira životnog puta i propitkivanja smisla života, ali se susreće i s nekim već od prije poznatim borbama. Nastavlja i dalje propitkivati sebe i svijet kojim je okružen. Ponavlja se njegova nemoćnost i nerazumijevanje okoline. Povlači paralele između putova koje je odabrao i onih koje je možda mogao ili trebao odabrati.

Problematika Bagolinog stvaralaštva i ovaj se put svodi na nemogućnost pronalaska rješenja za probleme u kojima se našao. Vječito propitkivanje vjere, sudbine i smisla života ono je što Brezinščaka karakterizira i ovoj zbirci koja nagoviješta mogući izlazak iz tamne prošlosti i sugerira svijetlu budućnost.

U svakom slučaju, za autora zbirka predstavlja kraj jednog poglavlja i početak drugog, novog poglavlja u njegovu životu. Ponajviše radi činjenice da se okreće prozi.

6.2. Zapisi jednog bogoslova

Zbirka *Zapisi jednog bogoslova* dala je još bolji uvid u sve sumnje, izbore, pa čak i proganjanja s kojima je Božidar Brezinščak Bagola vodio svoju borbu. Za *Zapise jednog bogoslova* može se reći da su jedna vrsta duhovne autobiografije. Može se reći kako je zbirka retrospektivna budući da je nastala mnogo godina nakon stvarnih zapisa.

Podijeljeni u tri dijela zapisi su definitivno nastali na temelju autobiografskog iskustva. U tome je pomogla već ranije spomenuta Bagolina navika zapisivanja događaja iz osobnog života. *Zapisi jednog bogoslova* posloženi su kronološkim redom: Prvi dio - Ljubljana 1968. – 1970. , drugi dio - München 1971./1972. i treći dio - Zagreb 1973. Iz naziva ciklusa se nazire koliko autoru vlastito zapisivanje, *vođenje dnevnika* služi kao podloga za stvaralaštvo.

Ovu svojevrsnu duhovnu autobiografiju karakteriziraju stalna autorova propitkivanja. Ona vezana uz vjeru, ljubav, sudbinu, prijateljstvo, ljudske odnose pa čak i uz vlastitu snagu, mogućnosti i izdržljivost. Veliki utjecaj na njegovo stanje ima to nikad *prežaljeno*, *nezavršeno*, neuspjelo svećeničko ređenje.

Nalazi se u velikoj nedoumici, djeluje nesigurno, traga za odgovorima na svoja pitanja. U čitavoj zbirci zadivljujuća je njegova moć razumijevanja i to je ono čime odskaače od dosadašnjih djela, primjerice onih nastalih na slovenskom jeziku. Time pokazuje progresivnost vlastitog sazrijevanja. On zna svoju stranu, ali razumije i onu drugu, njemu oprečnu. I u tom razumijevanju najviše se zrcali njegova zrelost u odnosu na dvadesetak godina ranije napisanu zbirku *Samoobsodba*. Shvaća svoje probleme, samo još uvijek nije

našao način kako neke od njih prebroditi. Zapisi služe funkciji jedne velike ispovijedi. Čiste, iskrene i izrazito emotivne ispovijedi.

Božidar Brezinščak koristi se *autorskim glasom* koji vrši funkciju približavanja publici te stjecanja lakšeg suosjećanja s njom. Zapis *Rascjep koji jesam* vrhunac je zbirke. Gledajući ovaj zapis može se pobliže shvatiti Bagolina muka. Jasno je da si postavlja mnoga pitanja iz kojih iziskuje odgovore (Samujem li ili me samoća izlaže svestranoj poruzi? (...)) Hoću li pobijediti avet koja me progoni iz snova? Baštinik neopisivih prizora ljubavnih krvarenja, užarenih jezika, pobunjenih i palih anđela, zanosnog spaljivanja istina. Godinama traje silno razaranje unutar glave. Živim iz vlastite pakosti, ali čemu to ponavljati. Zašto već jednom ne shvatim da mi nikakvi ispiti neće pomoći u usklađivanju spoznajnog izgaranja i emotivnog pobolijevanja). On prepoznaje sav taj kaos nastao u njemu, u njegovoj glavi. On je s njim već duže vrijeme, teret s kojim mora živjeti. Autorski glas navješćuje svoje uskrsnuće, kao da ne ostavlja nade u prevladavanje strasti spoznaje i „emotivnog pobolijevanja“ (Kovač 2017: 16).

Zanimljivo je na koji način je Bagola uspio eliminirati pojam vremena, odnosno osjećaj trajanja. Prije stiha *Godinama traje silno razaranje unutar glave* koristio se nabranjem, ali i rečenicom bez glagola. Odsustvom glagola, izgubio se osjećaj trajanja te publika dobiva pojam o tome koliko stvarno ne može procijeniti koliko vremena *traje silno razaranje unutar glave*.

Glavni motivi kojima se Bagola koristi, odnosno, kojima je zaokupljen, su ljubav i vjera. Oba motiva su fundamentalna kako za njegove stihove, tako i u stvarnom životu. On se nalazi na diobi dva motiva koji su mu bliski. S jedne mu je strane ljubav prema ženama, a s druge svećeničko zvanje i on ne može dokučiti koje od njih je prokletstvo, a koje blagoslov.

On zna što se očekuje od njega, razumije što bi morao učiniti, ali on to ne može (Znadem kakve bih stihove trebao pisati, često ih izgovaram u snovima, ali nikako da ih zadovoljavajuće prenesem na papir. Možda želim više nego smijem). U tom stihu leži sva istina kojom bi valjalo sažeti Bagolin tadašnji život i nedaće koje su ga snašle. Zna što mu je činiti, što pisati, no ne može se osloboditi zatvora u kojem se našao. Izgubljen je. Tješi se da ipak možda previše želi i da bi trebao ostati u granicama koje su mu nametnute. Nemoćan je, ne snalazi se u kaosu koji se podigao oko njega, nesiguran je u sebe, u korake koje radi, u putove koje odabire, na kraju krajeva i u svoje zvanje.

Zanimljivo je kako se može povući paralela između svećeničkog poziva i pjesničkog poziva (dva zanimanja koja su odredila autorov život) što je najzornije prikazano u zapisu *Mlinski kamen oko vrata*. Iskazuje svoju sumnju, on živi s težinom svog kamena oko vrata.

Opet se nalazi između dvije strane, rascijepljen između njih, ali i to razumije u potpunosti (Voljeni sin i brat, bogoslov i da ne kažem pjesnik. U očima drugih ono što nisam niti mogu biti, u vlastitim očima onakav kakvog me nitko od njih ne želi vidjeti). Pjesnički poziv slovi kao neprihvaćen, za bliske mu ljude gotovo zabranjen. Ironično, biti bogoslov je „dozvoljeno“. Ono što krasi autora kroz čitavu zbirku je njegova sposobnost razumijevanja i shvaćanja. Sasvim realno pristupa svojim mukama i problemima.

U cjelokupnu problematiku autorovih stihova ulazi i utjecaj obitelji koja ne shvaća njegove želje, ali i njihovu stranu razumije. Jedino što još uvijek ne može dokučiti je rješenje problema. Na kraju konkretno iskazuje svoju sumnju u svoj poziv.

Završni zapis, *Moji dragi Zagorci*, odnosi se prije svega na njegove odnose s obitelji u kontekstu njegova neuspjelog ređenja (Nije mi žao što je priča objavljena, žalim što se to dogodilo baš uoči đakonskog ređenja. Žao mi je sirotog oca koji je pro hladnog nedjeljnog jutra, ne znajući što se prethodne večeri sa mnom zbilo, doputovao zajedno s rodbinom u Zagreb da prisustvuje svečanosti ređenja). Motiv oca vrlo je važan za shvaćanje ovog zapisa kao završnog u zbirci. Zapis donosi određenu vrstu mira i istine, kako njemu, tako i gotovo svim članovima njegove obitelji. Svim članovima, osim oca koji se ne može pomiriti s činjenicom da njegov sin neće postati đakon. Za oca će ostati razočaranje (Otac je kraj prozora pročitao priču, slegnuo ramenima i rekao neka me Bog čuva, a on će ipak u katedralu, da prisustvuje ređenju novih đakona, kad mu se već pružila prilika (...)) Otišli su veselo raspoloženi, osim oca, naravno, koji se svojski trudio da ostali ne primijete žalost u njemu, ali je na odlasku ipak zaplakao). Dok ostatak obitelji prihvaća sina, otac ne može. I ovdje dolazi do kontrasta. Motiv oca vrši ulogu ređenja, dok ostatak obitelji predstavlja ulogu književnika, odnosno daljnjeg života. Otac će, kao manjina, zauvijek predstavljati manji dio života koji se odnosi na neuspjelo ređenje. Brojniji ostatak obitelji ipak nosi svjetliju budućnost i prihvaća sinovljevu sudbinu.

Putem ovog zapisa autor se vraća svom rodnom zavičaju kao utočištu u kojem je siguran i kojem se uvijek može vratiti, koji je prva i zadnja stanica. Stoga, posljednji zapis služi kao konačni rasplet. Nikad se neće zarediti, ali će postati književnik što isto nije zanemarivo. Možda je konačno i našao rješenje svojih problema. Iako ne u potpunosti svojom voljom, sad može mirno krenuti putem pjesnika, oslobođen svećeničkog *tereta*.

6.3. Završno o hrvatskom dijelu stvaralaštva

Zapisi jednog bogoslova u svojoj suštini autorovi su zapisi temeljeni na njegovom vremenu provedenom kao bogoslov. Izrazito emotivna i iskrena, zbirka predstavlja sve njegove kušnje i borbe. Bošković je u svojim kritikama naslova *Protiv zaborava* Brezinščakov roman *S one strane Dunava* opisao kao knjigu u kojoj je teško razlučiti što pripada sjećanjima, a što literaturi budući da se mnogi sadržaji poklapaju s Bagolinim životopisom (Bošković 2006: 129). To je nešto što Bagolu krasí ne samo u ovoj zbirci, već i u mnogim drugima do te mjere da je postao jedan od njegovih zaštitnih znakova, nešto što ga karakterizira.

Zapisi predstavljaju svršetak jednog i početak drugog poglavlja u Bagolinom životu. Predstavljaju prekretnicu jednog života koji je pjesnički, ali izrazito vjerski. Potrebno je naglasiti kako je ova zbirka lirske proze pisana retrospektivno, na temelju stvarnih zapisa koje je autor vodio. Bagola je čiste savjesti s mnogo vremena na raspolaganju i bez ikakvog pritiska sastavio *Zapise jednog bogoslova*. Imao je Bagola mogućnost gledanja u prošlost zrelijim umom i nakupinom iskustva. Spojivši događaje iz prošlosti i znanje te razmišljanje o sadašnjosti imao je priliku s dozom objektivnosti posložiti priču o razdoblju svog života. Razdoblje koje je zatvorilo jedna vrata, ali i otvorilo druga. U jednom od mnogih kritičkih osvrtu u časopisu *Hrvatsko Zagorje* Sofija Keča naglasit će što je donio kraj jednog razdoblja, odnosno početak drugog: „To je razdoblje značilo i konačno ustrajavanje u pobuni protiv nasilja bilo koje vrste, protiv neslobode i svakoga dogmatizma na svim razinama!“ (Keča 2005: 262).

7. Uvod u pjesničko stvaralaštvo na humskom narječju

Božidar Brezinščak Bagola rođen je 9. studenoga 1947. godine u Vrbišnici, malom mjestu u sastavu općine Hum na Sutli. Pošto je bitno utjecalo na razvoj autora u vidu bilingvalnosti, valjalo bi za početak definirati autorovo mjesto stanovanja. Dakle, kao što je već rečeno, Vrbišnica spada pod sastav općine Hum na Sutli, Krapinsko – zagorska županija i nalazi se na samoj granici Republike Hrvatske i Republike Slovenije, podno Brezno Gore i

Drškovec Gore. Život u takvoj okolini, odnosno na takvom geografskom prostoru uvelike je utjecao na jezične sposobnosti autora pošto mu je slovenski jezik bio gotovo jednak materinjem hrvatskom. Usputno razvija i humski govor, dijalekt svoga kraja, na kojeg bitno utječe geografski položaj, odnosno činjenica da je Hum na Sutli smješten nedaleko od slovenske granice.

Naime, blizina slovenskih govora utjecala je na humski govor pa u određenim segmentima odudara od hrvatskog govora i od ostalih kajkavskih govora. Humski je govor jedan od najsloženijih i najarhaičnijih govora kajkavskog dijalekta, a poznati jezikoslovac Mijo Lončarić svrstava ga u gornjosutlanski dijalekt koji se bitno razlikuje od okolnih govora. (<http://www.humnasutli.hr/bednjanski-govor-i-govor-huma-na-sutli-na-listi-zasticenih-nematerijalnih-kulturnih-dobara-rh.aspx>). Gornjosutlanski dijalekt obuhvaća govore koji se nalaze uz gornji tok Sutle. „Dijalekt je omeđen na zapadu Sutlom, a granica na istoku nije utvrđena – išla bi od Klanjca na Krapinu, i, dalje, na sjever istim smjerom. Od sjevera prema jugu obuhvaća područja Huma na Sutli, Pregrade, Desinića i Klanjca. Graniči na istoku sa središnjegorskim dijalektom, na jugu je donjosutlanski dijalekt. Na zapadu je u dodiru sa slovenskim štajerskim govorima s kojima ima znatnih sličnosti – akcenatska i vokalska raznolikost važnih starih pojava na zapadu južnoslavenskog zapada povezuje hrvatske kajkavske sa slovenskim štajerskim govorima. S njima je razvio i neke značajke koje ne susrećemo u drugim kajkavskim ni hrvatskim govorima, a ni u drugim slovenskim govorima“ (Lončarić, 2017: 50).

Prišivak *Bagola* ustvari je njegov pseudonim kojim se koristio prilikom pisanja u ranijim danima. Dolazi od prezimena mađarske obitelji koja je stanovala u kući Brezinščakova djeda prije nego je on doselio u nju. Tako su sumještani njegovoj obitelji nadjenuli naziv *Bagola* što je i Božidar kasnije odlučio iskoristiti kao pseudonim, a vidljivo je i da je s vremenom sraslo u drugo prezime.

7.1. Općenite značajke humskog dijela stvaralaštva

Važnost njegovih pjesama napisanih na kajkavskom, humskom dijalektu prije svega je u funkciji povratka. Bagola se odriče modernizacije jezika te se vraća svojim korijenima. Radi puni krug i nakon duhovnog pjesništva vraća se zavičajnom. Jedna od sporednih funkcija ovog dijela stvaralaštva je i ona približavanja Zagorja široj publici. Može se reći da su pjesme u svojevrsnoj funkciji promidžbe, odnosno reklamiranja i širenja slike o

zagorskom načinu života, dok je treća funkcija približavanje i pojašnjavanje nekih od karakteristika humskog govora. Također se mora spomenuti da je pokazao moć prilagodbe fonetske transkripcije kako bi pjesme bile čitljive i široj publici, a i dalje originalne. U cjelini, zbirka će poslužiti očuvanju humskog govora.

Motivi koje donosi u zavičajnim pjesmama obiluju humorom, domoljubljem, sarkazmom i cinizmom. Ukratko, motivi su to koji su bliski publici i s kojima će se publika lako povezati.

7.2. Između sumnje i predanja

Sabrane pjesme koje su pisane na kajkavskom narječju nalaze se u zbirci *Između sumnje i predanja* te su neke od njih čak i uglazbljene. Napisao ih je dok je radio za humoristički list *Zvonec* i dok je uređivao humorističke stranice tvorničkog lista *Straža danas*. Bagoline pjesme nastale na kajkavskom narječju prepoznatljive su po, nazovimo, tematici Hrvatskog zagorja koje je prikazano na veoma humorističan način. Moglo bi se reći da je sadržaj ovih pjesama sveden na tradicionalni zagorski život koji obiluje humorom. Pjesme ostavljaju dojam da je sam Bagola većinu njih proživio te da prepričava na temelju svojih iskustava i na temelju onoga što je sam doživio. To je ustvari i jedna od glavnih odlika Bagole kao autora. Možda i najbolji uvid u Bagolino stvaralaštvo ove faze čitatelj može dobiti kroz pjesmu *Oslarija*.

7.3. Oslarija

Pjesmu odlikuje jednostavnost. Sastoji se od tri strofe po četiri stiha. Stihovi su rimovani unakrsnom jednosložnom rimom i težinski su šesterci.

Oslarija

*nigdar ni tak bilo
pak ni prošlog leta*

*da nebi kaj sfalilo
iz općinskog budžeta*

*kam se je razlilo
nišće to ne sazna
da ne bi nekaj bilo
mora biti kazna*

*al za kaznu nismo
naj se dela posel
anonimno pismo
vezda piše osel*

Oslarija u prijevodu znači besmislica/glupost. Dakle, iz samog naslova jasno je da bi pjesma mogla imati ili humorističnu ili sarkastičnu notu ili pak oboje. Savršena doza sarkazma i cinizma, kao i humora, upakirana u uobičajenu malograđansku situaciju. Bagola ismijava uvijek aktualno stanje, približava se publici humorističnim prikazom svima poznatog problema, što je u ovoj situaciji muljanje, i to muljanje u općini. To su situacije s kojima se svaki čitatelj susreo (ili njima slične), svaki čitatelj je mogao čuti nešto slično tomu kako nedostaje novca u općinskoj blagajni i kako nitko ne zna gdje se *razlilo*. Nitko nikad nije kažnjen radi takvih muljanja, sve se zataška, a onaj koji prijavi ispada *osel*, odnosno magarac. Korištenjem jednostavne personifikacije i jednostavnog motiva poput *magarca*, autor kod publike nailazi na još bolje prihvaćanje.

I to je jedna od boljih odlika Bagolina stvaralaštva na humskom, to što se može približiti čitaocu na njegovom „teritoriju“, na nekim događajima ili situacijama s kojima je svatko upoznat i u kojima će se svatko moći pronaći.

Njegov mu je životni put omogućio da se bavi ovakvim temama. Bitnu ulogu ima činjenica da je imao priliku živjeti i u velikim i u malim sredinama te shvatiti prednosti i mane jednog i drugog načina života. Također, mogao je dobro usporediti dva načina života te ih kvalitetno prenijeti u svoje stvaralaštvo što je odlično prikazano u pjesmi *Pod brajdami*.

7.4. Pod brajdami

Pod brajdami

*od izborov mi nebu velke vajde
zato rajši rujno vince pijem
poštenjak se denes teško najde
poštenje z žlahtinom zalijem
 pod brajdami je moja vlast
 peharček moj mi je na čast
 tuj me nišče nemre kleti
 nit mi more stolec vzeti*

*v politiku se saki rad porivle
saki štel bi u zagreb na proščenje
al se bogme puno njih zazible
v korupciju i nepoštenje
 pod brajdami je moja vlast
 peharček moj mi je na čast
 tuj me nišče nemre kleti
 nit mi more stolec vzeti*

*kampanja prejde kakti lepe senje
tak je bilo pak i vezda bude
vino je za dobrohotne ljude
politikant ga nek ne pije
 pod brajdami je moja vlast
 peharček moj mi je na čast
 tuj me nišče nemre kleti
 nit mi more stolec vzeti*

Pjesma *Pod brajdami* je još jedan reprezentativan primjer onoga što autor želi reći, čime se približava publici i što je publici zanimljivo jer lako nailazi na poznate motive. Sastoji se od tri strofe jednake duljine. U pjesmi se izmjenjuju parna, unakrsna i obgrljena jednosložna rima.

Potpuno je jasno koju vrstu ljudi pjesnik kritizira u svojim stihovima (vino je za dobrohotne ljude, politikant ga nek ne pije). Stavlja kontrast, uz pomoć motiva *vina* dijeli ljude na one dobre, dobroćudne i političare. S druge strane čini to na jednostavan, sarkastičan i zabavan način, ne koristeći se grubim izrazima, suzdržan je, miran. I upravo je to *ono zagorsko*, odnosno općeprihvaćeno mišljenje koje se veže uz Zagorce- veseli, dobroćudni, jednostavni. Moglo bi se reći svojevrsni zagorski stereotip.

Bagola je uspio prikazati samu srž svojeg zavičajnog kraja te ukratko zaokružiti cijelu bit politike iz perspektive „malog čovjeka“. Za takvog čovjeka politika ne mijenja stanje, izbori nemaju nikakvu važnost za „malog čovjeka“, njemu će situacija ostati ista. I zato *rajši rujno vince pije*.

Ponavljanjem istih stihova na kraju svake strofe (pod brajdami je moja vlast, peharček moj mi je na čast, tuj me nišče nemre kleti, nit mi more stolec vzeti) stihovi dobivaju na težini, pokazuje se čvrsti stav. Osim što na prvo mjesto stavlja svoj rodni kraj kojeg ne bi mijenjao ni za što, ponavljanjem tih stihova pokazuje koliko je vezan uz svoj dom, koliko brani svoj dom, osjeti snagu svog doma i čitaoca želi stalno podsjećati na to. U tom ponavljanju se već osjeti žustrina, odlučnost da je to njegov dom i da mu tu nitko ne može ništa.

Lirski subjekt se u ovoj pjesmi dotiče onog lošeg u ljudima, ukazuje na to koliko je pokvarenost učestala, a poštenje teško naći i to prikazuje kroz uvijek aktualnu temu predizbornih obećanja i političare. Bitnu ulogu igra motiv *vina* koje služi kao sredstvo odmicanja od loših stvari u životu i sredstvo kojim se stvara ono što je dobro. Pomoću motiva *vina* stvara ugodnu, opuštajuću, moglo bi se reći, „zagorsku“ atmosferu.

Što se tiče kajkavskog narječja, Bagola piše poeziju koja je jednostavna, čista, svakodnevna. To postiže jednostavnim stihovima, rimom i motivima koji su povezani s njegovom sredinom i bliski Hrvatskom zagorju. Najveća moć u njegovim pjesmama je sposobnost približavanja normalnom čovjeku, što se publika može poistovjetiti s onim što čita na jednoj jednostavnoj razini bez mnogo razmišljanja i analiziranja.

7.5. Humske popeifke

Humske popeifke, zbirka pjesama Božidara Brezinščaka Bagole nastala je 2013. godine. Valjalo bi reći kako se ne radi o uobičajenoj zbirci pjesama, već čitavom svojevrsnom projektu. *Humske popeifke* slojevitije su od poimanja neke pjesničke zbirke, imajući značenje kajkavskog monografskog projekta u stihovima (Pažur 2014: 142). Pjesme jesu autorov zapis o humskom dijalektu, ali zbirka sadrži akcentuaciju i izgovor te kao takva ima veću i puno širu svrhu. Svrhu svjedočanstva, očuvanja humskog idioma i zapisivanja usmene komunikacije.

Radi se o pjesmama nastalim na, njemu materinjem, kajkavskom, humskom dijalektu. Zbirka se sastoji od sedam pjesničkih ciklusa: *Vesele popeifke*, *Svadlive popeifke*, *Humski coumeni*, *Poznati Humčani*, *Humska ciglana*, *rudniki*, *fabrike*, *Humske cerkve*, *kapeilice* i *Bouži pauti* i *Humsko razgledavaje*. *Humske popeifke* sadrže rječnik humskog govora, CD s uglazbljenim pjesmama te predgovor koji sadrži upute za čitanje humskog dijalekta. Zbirka pjesama je i 2007. godine upisana na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

S jedne strane, zbirka služi za očuvanje zavičajnog govora. S druge pak strane u kulturnom promoviranju njegova zavičajnog kraja kao zbirka *Između sumnje i predanja*. U onom književnom, stvaralačkom pa čak i duhovnom smislu, zbirka donosi nešto mnogo značajnije za autora. Zbirka je pokazatelj Bagolina stečenog mira, dokaz da se u potpunosti vratio u rodni zavičaj, a da nije izdao sam sebe i svoje stavove. Zadržao je vjeru, ljubav i osjećaj za dom i pritom napravio puni krug, koji je *Humskim popeifkama* i zatvorio.

Jedna od pjesama iz zbirke koja je i uglazbljena je *Nisu bormeš dobri cajti*.

7.6. Nisu bormeš dobri cajti

Zanimljivo je kako je autor uz pomoć lirskog subjekta, određenih stilskih figura, jednostavne rime i dobro odmjerenog ritma učinio da pjesma može jednako dobro funkcionirati i kao poezija i kao glazbeno djelo.

Nisu bormeš dobri cajti

*nisu bormeš dobri cajti
ja med ljudi ne smem zajti
saki bi me mam prevaril
na svoj način me pokvaril
em po naravi sem tak
da bum navek bil bedak*

*nisu bormeš dobri cajti
posel za se nemrem najti
navuk moj mi niš ne znači
gdo je gore taj me klači
em po naravi sem tak
da bum navek bil bedak*

*nisu bormeš dobri cajti
vu štacun ja ne smem zajti
nit vu krčmu nos porivat
vraga z vinom izazivat
em po naravi sem tak
da bum navek bil bedak*

*nisu bormeš dobri cajti
ja se nikak nemrem znajti
srcem živim za dobrotu
pamet mi je na sramotu
em po naravi sem tak
da bum navek bil bedak*

Autor se u pjesmi držao određene forme. Pjesma je silabična i rimovana, četiri strofe po šest stihova te jednosložna, parna rima. Određeni isti stih osmerac ponavlja se na početku

(nisu bormeš dobri cajti) svake strofe i služi kao metrički obrazac iskazivanja, a određeni stihovi sedmerci na kraju (em po naravi sem tak da bum navek bil bedak) svake strofe. Dakle, prva su četiri stiha svake strofe osmerci, a zadnja dva stiha koja se ponavljaju na kraju strofa su sedmerci. Sve skupa služi lakšem i jednostavnijem pristupu pjesmi te stvara određeni brži ritam što pjesmu čini tečnijom.

Kako bi istaknuo ključne riječi i glavnu poantu pjesme, autor se koristi periodičnim ponavljanjem istog stiha, odnosno svojevrsnom epanalepsom. „U novijem i suvremenom hrvatskom pjesništvu mnogi su koristili tu figuru, uz ostale Tin Ujević, Mak Dizdar, Dobriša Cesarić, Jure Kaštelan. I u njihovim se tekstovima pojedini stihovi ili poetski fragmenti periodično ponavljaju od početka do kraja, postajući matricom pjesme, izričajem na koji bi se gdjekad mogao svesti njezin ukupni smisao“ (Bagić, 2012: 102). Tako je Bagola naslovni stih *Nisu bormeš dobri cajti* koristio kao matricu pjesme kako bi istaknuo misli na koje ukazuje, svoju poantu. „Matrica „obrasta“ tekst, ona je njegovo ritmičko, sintaktičko, semantičko i kompozicijsko uporište“ (Isto, 102).

Kroz sam sadržaj, kojim pjesnički glas stvara sretnu, pomalo humorističnu atmosferu (jer baš i nisu dobra vremena) stječe se dojam da je subjekt neki narodni, seoski lik pehist bez imalo sreće koji na svakom koraku nailazi na nevolje. Putem lirskog subjekta, odnosno njega samog, autor nas još više približava nekakvom shvaćanju uobičajenog života svoga kraja. Imajući na umu kako je pjesma i uglazbljena, može se zaključiti kako je autor pomno razradio sve segmente potrebne kako bi na pravi način prenio svoju poantu – pjesma je jednostavna, lako pamtljiva uhu, tematika je humoristična, lako shvatljiva čitatelju / slušatelju te motivima daje uvid u neki općeprihvaćeni stereotip o ljudima sa zagorskog područja (vino, dobrota, bezbrižnost).

Iako je pjesma jednostavnih motiva, lako prihvatljive tematike, zabavnog i humorističnog tona, detaljnijom analizom se pokazuje koliko je autor zapravo promišljenima i stilski organiziranima učinio svoje stihove. Figure kojima se koristio pokazuju kako autor unatoč raznovrsnosti tema u svojim pjesmama uvijek veliku pažnju pridaje stilskom aspektu svojih stihova.

7.7. **Caute**

U pjesmi *Caute*, što bi značilo rublje, pjesnički glas opet započinje jednostavnim motivom, jednostavnim slikama, onime što je običnom čovjeku svakodnevice. Pjesma se

sastoji od četiri strofe nejednake duljine. Opet dolazi do korištenja anafore kao važnog elementa ritmizacije teksta, kako bi publici motiv *caute* ostavio što jači utisak te kako bi pjesma postigla svoj brži ritam. Anafora se također koristi kao kompozicijsko uporište za prvu strofu pjesme. Na ritam pjesme utječu rima, koja je u prvoj strofi jednosložna i bez čvrstog rasporeda, i nabranje. Nakon prve strofe koja je dočarala raznovrsnost odjeće i čemu sve može služiti, naredne strofe djeluju možda malo „ozbiljnije“ (Rublje (odjeća) čini čovjeka, samo čovjek ne smije biti rublje). Na prvi se pogled čini kako se to odnosi na poznatu izreku „Odišlo ne čini čovjeka“. Za Bagolu odjeća, kao simbol vanjskog izgleda, može pomoći u izgradnji i rastu čovjeka (barem što se tiče njegova vanjskog izgleda), ali se čovjek mora potruditi da ne postane odjeća koju nosi. Mora ostati slobodan, ne postati ograničen materijalizmom. Slijede stihovi koji su dobar savjet u svako doba (pihati moraš kak se šika drugače v najlepših cautah ostaneš lahko samo flika / puhati moraš onako kako treba inče i u najlepšoj odjeći ostaneš samo zakrpa). Jednostavno- izgled ti ne pomaže ako ne odrađuješ pošteno ono čega si se primio. Kao osoba moraš se ponašati kako pristoji inče ti ne pomaže ni najlepša odjeća. U zadnjim se strofama osjeti nostalgija, stihovi djeluju retrospektivni, podsjećaju ga na dobre, stare dane. Poslužio se autor motivima blatnih putova, prvih, tajnih poljubaca, užarenih obraza, skitnji. Ukratko, svime što ga podsjeća na djetinjstvo. A miris djetinjstva doziva svježe oprana odjeća, svaki put iznova.

Caute

*Na štriki visijō cáute,
svētečne i ságdešje,
cáute za k mēiši jēti,
cáute za v škóulō nosíti,
cáute za v láudn skočiti,
cáute za kaj pobrisati,
cáute za kaj pocóuprati,
cáute za vrága vbíti!*

*Cáuta je cáuta,
cáuta naprávi člověika,
sámo člověk ně smě biti cáuta,
člověk móra biti fláuta,
inštrumént za píhaže
podóugič i poprêik,
ál nígdar vsrêik.*

*Píhati móraš kak se šíka,
drugáče v nájlejših cáutah
ostáneš lehko sámo flíka.*

*Friško opráne cáute
zrájtajø me na blátne páute,
zrájtajø na plájнке i klatarijo,
zrájtajø na zídance i káute,
kêi smo se flêtno skrivali,
po skrivéčki se kušúvali,
v líčeca žarêča píhali.*

Na primjeru pjesme *Caute* može se vidjeti autorovo korištenje akcentuacije. Također, za sve riječi za koje je procijenio kako bi mogle publici biti strane ili upitnog značenja, koristio je rječnik. Potrebno je napomenuti kako se za malo koju zbirku pjesama može reći kako sadrži akcentuaciju i/ ili rječnik. Još značajnije je što zbirka koncipirana na taj način služi očuvanju idioma kao vječni podsjetnik.

8. Završno o humskom dijelu stvaralaštva

Zbirke pjesama nastale na zavičajnom govoru autora odraz su jednostavnosti Zagorja i načina života i okruženja u kojem je autor odrastao i proveo većinu svog života. Atmosfera u pjesmama je lagana, humoristična i nerijetko sarkastična. Motivi koji proizlaze iz pjesama i teme kojima se autor služi funkcioniraju kao sredstva približavanja običnom puku. U svojim

se pjesmama Bagola obraća malom čovjeku i daje mu mogućnost poistovjećivanja, pokazuje da nije ništa drugačiji od njega i da se bore s istim mukama, imaju iste brige i prolaze kroz iste životne uspone i padove, da ga razumije. Na taj način dobiva čitateljevu pozornost i povjerenje. Njegove pjesme služe i kao dokaz, zapis o njegovom zavičajnom govoru, odnosno humskom dijalektu, pogotovo zbirka pjesama *Humske popeifke* koja je koncipirana kao multimedijalni projekt. Kao takva, ujedno i služi promotivnoj svrsi. Bagola predstavlja svoj kraj, promovira ga kroz svoje pjesme. Ujedno se njome i bori protiv zaborava te je zato stekla veliku vrijednost. Sve je više govora koji nestaju i koje je teško sačuvati. S obzirom da *Humske popeifke* sadrže rječnik, CD s uglazbljenim pjesama i predgovor s uputama za čitanje bit će ih ipak malo teže zaboraviti pa makar jednog dana ne postojao ni jedan živući govornik.

Stvaralačka vrijednost ove zbirke ipak leži u činjenici da je autoru donijela zasluženi mir. Nemirnog i buntovnog duha, dugo vremena neusmjerene sudbine, Božidar Brezinščak Bagola je kroz mnoge europske rijeke i gradove tražio dom, ali ga je pronašao tamo gdje ga je i davno prije ostavio, na obalama rijeke Sutle.

U suvremenoj književnosti književnici se najčešće služe književnim jezikom, kao dominantnim tipom jezika svoje književnosti, s obzirom da on najviše služi obrazovanijim slojevima (Kovač 2003: 373). Uzme li se to kao crta vodilja onda Bagola pokušava doprijeti do više slojeva društva. Njegov dijalekt ne služi samo za manje obrazovane niti odbija obrazovanije slojeve. Zbirkom koja sadrži CD s uglazbljenim pjesmama, akcentuaciju, rječnik, upute za čitanje i pisanje teško je bazirati se na privlačenje samo jednog sloja. Svojim plemenitim ciljem očuvanja svojeg dijalekta, privlači sve društvene razine.

Humski dijalekt za njega ne predstavlja samo zavičajni govor koji mu je nametnut radi okoline mjesta življenja. Za njega je humski dijalekt poveznica između dvije strane, dvije države i dva jezika, onog materinjeg, hrvatskog i onog stranog, slovenskog kojeg je objeručke prihvatio i odlučio koristiti u svom književnom sazrijevanju. U kulturološkom i vjerskom smislu razlike gotovo da i ne postoje. Oba naroda su pretežito kršćanska, dok se kulturni utjecaj razlikuje ponajviše na razinama regija. U tim segmentima autor nije morao tražiti prilagodbu. Na jezičnom i književnom planu već postoje distinktivne razine koje je potrebno svladati. Uvelike mu je u prilagodbi pomoglo što je odmalena bio okružen utjecajem slovenskog jezika, što najviše može zahvaliti svom zavičaju.

9. Zaključak

Međuknjiževno, višejezično pjesništvo Božidara Brezinščaka Bagole može se podijeliti na tri različite etape. Svaka od etapa predstavlja određenu funkciju.

Pjesničko stvaralaštvo nastalo na slovenskom jeziku poslužilo je prije svega kao autorovo sazrijevanje. Želja da se dokaže na slovenskoj sceni rezultirala je pjesničkom zbirkom *Samoobsodba*. Zbirka je pokazala kako Bagola ipak nije tipični bogoslov, da ipak ne pripada u potpunosti tom zvanju. Uz klasične motive duhovnog pjesništva poput vjere i odsustva vjere, grijeha i ufanja, autor se bavio i drugom problematikom. Putem nihilističkog pristupa autor se dotaknuo ljudske prirode, iskonskog nagona, smisla života, ali i samog čovječanstva te slobode. Zbirku u cjelinu povezuje trodioba motiva: ljubav, vjera i smisao života. Na temelju ta tri motiva autor je u potrazi za konačnim oslobođenjem. Sukladno tome, slovenski je jezik autoru poslužio u svrhu sazrijevanja, dokazivanja i preispitivanja svoje sudbine.

Mnoge značajke povezuju hrvatski i slovenski dio autorovog stvaralaštva. Autor i dalje vodi mnoge unutarnje borbe, preispituje smisao života i traži rješenja za svoje muke. *Zapisi jednog bogoslova*, reprezentativna zbirka, također je duhovno stvaralaštvo. Ovaj dio stvaralaštva ima određene karakteristike po kojima se vrlo razlikuje od prethodne etape. Ova duhovna autobiografija zbirka je lirske proze, ne poezije, što upućuje na to da se autor pomalo okreće prema prozi. Zbirka je napisana jednom vrstom retrospekcije na temelju osobnih zapisa što je jedna od glavnih značajki koje opisuju Brezinščaka kao autora. Tomu u prilog govori i činjenica da je izabrao stvarne osobe, poput Antona Grahovca i Viktora Kovačića i o njima pisao romansirane biografije. Zbog toga se može reći kako je Bagoli uvijek više stalo do fakticiteta negoli do fiktivnosti. Stvaralaštvo na hrvatskom jeziku, kao funkcije, autoru služi u svrhu pronalaska slobode. Taj motiv slobode očituje se u mnogočemu. Sloboda koju je donijelo neuspjelo ređenje, sloboda pronalaska vjere na drugi način, sloboda svjedočenja o razdoblju svog života kroz zapise, sloboda u stvaralačkom smislu. Sloboda dovodi do istine. Ideal kojeg je Bagola oduvijek zagovarao i kojeg nije pregazio.

Stvaralaštvo nastalo na autorovom materinjem govoru obiluje motivima koje će publika prepoznati kao bliske. Humski dijalekt za autora predstavlja mnogo više od govora kojim se služila njegova majka, nije to samo Bagolin materinji jezik. Zato i zbirka pjesama *Humske popeifke* predstavlja mnogo više od sabranih pjesama napisanih na humskom govoru.

Cijeli sadržaj i koncept zbirke pomoći će u očuvanju nematerijalne kulturne baštine Huma na Sutli, odnosno humskog govora. Za autora ova etapa predstavlja dugo traženi mir nakon godina provedenih daleko od doma. Odmalena su mu usađeni vjerski i domoljubni pogledi uz izrazito poštivanje onoga što se nalazi s druge strane rijeke Sutle. Zato je njegovo vraćanje zavičaju bilo neminovno, posebice u stvaralačkom smislu. Njegov mu zavičaj predstavlja izvor, utočište i slobodu u svakom pogledu. Stvaralaštvo na humskom dijalektu najuvjerljivija je njegova etapa jer je pisana čistom srcem, slobodnih ruku, puna ljubavi prema zavičaju.

Poznat je po pisanju na temelju vlastitog života. Oduvijek je bio okružen kontrastima koji su česta tema njegovih pjesmama. „Za vrijeme pohađanja osnovne škole osjetio sam razliku između materinskoga govora i službenog hrvatskog jezika. Osjetio sam također veliku razliku između domaćeg vjerskog i školskog protuvjerskog odgoja. Zbog ministriranja u crkvi bio sam u školi kažnjavao ukorima, što je u meni samo pojačavalo privrženost pobožnom ocu i njegovu nagovaranju da se poslije završene osmoljetke odlučim za svećeničko zvanje, što sam i učinio“ (Brezinščak 2013: 82). Dugo se nalazio između vjere i jezika da bi sudbina na kraju ipak odlučila da će mu više potreban biti jezik. Iskoristio je svoje zvanje kako bi ispričao svoju, ali i tuđe priče. Pisao je kako bi očuvao materinji govor do kojega mu je toliko stalo. Njegove su pjesme preslika vremena, a kao takve vrše funkciju istine. Najveća posebnost Božidara Brezinščaka Bagole vrlo je slična posebnosti rijeke Sutle. I rijeka i Bagola povezuju, ne razdvajaju dva naroda. A kao što će Sutla još dugo teći kako bi spajala Zagorje i Štajersku, tako će Bagolini stihovi još mnogo vremena povezivati slovenski i hrvatski jezik.

10. Literatura

1. Bagić, Krešimir. 2012. *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga
2. *Bednjanski govor i govor Huma na Sutli na listi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara RH*. <http://www.humnasutli.hr/bednjanski-govor-i-govor-huma-na-sutli-na-listi-zasticenih-nematerijalnih-kulturnih-dobara-rh.aspx> (Pristupljeno: 05. 04. 2020.)
3. Bošković Jurin, Ivan. 2006. *Protiv zaborava*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika
4. Brezinščak Bagola, Božidar. 1971. *Bjeginac svete uspomene*. Zagreb: Matica hrvatska

5. Brezinščak Bagola, Božidar. 1974. *Samoobsodba*. Ljubljana: Mladinska knjiga
6. Brezinščak Bagola, Božidar. 1983. *U ime pračovjeka*. Zagreb: Spektar
7. Brezinščak Bagola, Božidar. 1994. *Zapisi jednog bogoslova*. Zagreb: Klek
8. Brezinščak Bagola, Božidar. 2002. *S one strane Dunava*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske
9. Brezinščak Bagola, Božidar. 2007. *Između sumnje i predanja*. Zagreb: Alfa d. d.
10. Brezinščak Bagola, Božidar. 2013. *Humske popeifke (na materinskom kajkavskom govoru Huma na Sutli)*. Varaždinske Toplice: Tonimir
11. Brezinščak Bagola, Božidar. 2013. *Utjecaj materinskoga govora i zavičajnosti na oblikovanje osobnosti, Hrvatsko zagorje 3 – 4*. 81 – 84
12. Brezinščak, Narcisa. 2017. *Manifestacija Sutla nas veže i spaja posvećena 70. Obljetnici rođenja Božidara Brezinščaka Bagole, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 5 - 6
13. Brezinščak Bagola, Božidar. 2014. *Spomenik zagorskom gastarbajterstvu, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 184 – 185
14. Brezinščak Bagola, Božidar. 2014. *U sjeni ljepote*. Zagreb: Alfa d. d.
15. Car Milutinović, Ljerka. *Vječnost sumnji*.
http://haw.nsk.hr/arhiva/vol2/35/19928/www.matica.hr/Vijenac/vijenac357.nsf/AllWebDocs/Vjecnost_sumnji.html (Pristupljeno 07. 04. 2020.)
16. Horvatić – Gmaz, Vlasta. 2017. *O književnom stvaralaštvu Božidara Brezinščaka Bagole, Hrvatsko Zagorje 1 – 2*. 7 – 11
17. Ivanjek, Mirko. 2013. *Slušanje zavičajnih boja, Hrvatsko zagorje 3 – 4*. 138 – 139
18. Keča, Sofija. 2005. *Još jedna Bagolina rijeka ili „pisanje kao jedan od načina izvornog, istinskog svjedočenja o sebi i svom vremenu“*, *Hrvatsko zagorje 3 – 4*. 260 – 263
19. Klemenčić, Mladen. 2017. *Božidar Brezinščak Bagola – od ideje do Enciklopedije, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 41 – 45
20. Kovačić, Lojze. 2017. *Pridošlice*. Zagreb: Alfa d.d.
21. Kovačić Peršin, Peter. 2017. *Božidar Brezinščak Bagola – slovenski pisac i prevoditelj, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 25 – 30
22. Kovač, Zvonko. 2017. *Bagola kao međuknjiževni pjesnik i prevoditelj, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 12 – 24
23. Kovač, Zvonko. *Stilska funkcija slovenskoga i hrvatskokajkavskoga jezika u hrvatskoj književnosti*. *Obdobja 20*. 371 – 380
24. Lamot, Marija. 2013. *Poezija, vjera, ljubav, Hrvatsko zagorje 3 – 4*. 135 – 136

25. Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga
26. Lončarić, Mijo. 2017. *Govor Huma na Sutli i prva pjesnička zbirka na humskom govoru, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 47 – 67
27. Martinov, Zlatoje. 2017. *Beogradske priče Božidara Brezinščaka Bagole, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 32 – 35
28. Pažur Božica. 2014. *Humske popeifke Božidara Brezinščaka Bagole, Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu 5 – 6*. 142
29. Petrač, Božidar. 2001. *Tonči od Svete Marije, Marulić 34*. 900 – 903
30. Poniž, Denis. 1988. *Razgovori s literaturom*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka
31. *Pro(iliti)za kajkavsku P(R)OeZijU*.
<http://www.forumgorica.com/index.php?topic=228.60> (Pristupljeno 05. 04. 2020.)
32. Pungartnik, Marjan. 2017. *Božidar Brezinščak Bagola: Zagorje, Štajerska i šire, Hrvatsko zagorje, 1 – 2*. 36 – 40
33. Solar, Milivoj. 2012. *Teorija književnosti sa rječnikom književnog nazivlja*. Beograd: Službeni glasnik
34. Solar, Milivoj. 2005. *Vježbe tumačenja*. Zagreb: Matica hrvatska
35. Šalat, Davor. 2014. *Vrsna romansirana biografija oca hrvatske moderne arhitekture, Hrvatsko zagorje 1 – 2*. 179 – 181